25e JAAR. 'S HERTOGENBOSCH, 1853. N°. 79.

DE NOORDBRABANTER,

STAAT- EN LETTERKUNDIG DAGBLAD.

DICERE VERUM QUID VETAT?
HORATIUS.

Verschijnt driemaal in de week, des Dingsdags, Donderdags en Zaturdags. Abonnement per 3 Maanden ƒ3,00; franco per post ƒ3,50. Afzonderlijke nommers ƒ0,10.

DONDERDAG, 7 JULIJ.

Advertentien ƒ0,15 per regel; zegelregt bij elke plaatsing ƒ0,35. Advertentien, Brieven enz. franco aan de Uitgeefster de Wed. D. A. A. DE ROOY, te 's Hertogenbosch.

De Memorie van Toelichting behoorende bij het in ons vorig nommer medegedeeld ontwerp van wet *tot regeling van het toezigt op de onderscheidene kerkgenootschappen,* is van den navolgenden inhoud:

»De verhouding van den Staat tot de Kerk, meer bepaaldelijk het regt van den Staat om zoodanige verordeningen ten opzigte van de openbare godsdienst te maken, dat botsing voorgekomen en orde en rust gehandhaafd worden, is eene aangelegenheid wel van teederen aard, doch welker regeling in de hoofdpunten eene behoefte is, niet van het oogenblik alleen, maar door bevoegde beoordeelaars sedert geruimen tijd als wenschelijk en noodzakelijk beschouwd.

De tegenwoordige wets-voordragt heeft ten doel, aan die behoefte daar waar zulks oirbaar en noodig scheen, te voldoen.

Het toezigt van den Staat op de openbare godsdienstoefening is, op meer dan één punt, ten aanzien van één of meerdere kerkgenootschappen, tot een onderwerp van twijfel en onzekerheid geworden.

Die toestand mag niet worden bestendigd.

Zoo van de zijde der kerkgenootschappen, met onbepaalde vrijheid, vroegere instellingen door andere worden vervangen en nieuwe worden vastgesteld, moet ook van de andere zijde worden bepaald, wat de Staat kan eischen en verbieden ten aanzien van de openbare werking dier instellingen naar buiten, opdat de Regering in staat zij gevaarlijke wrijving voor te komen, orde en rust te bewaren en de verpligting des Konings [illegible] den Staat, door verwerping der bestaande wettelijke regeling zonder vervanging, geen ijdel en nutteloos voorschrift worde.

Na rijp beraad en naauwkeurig onderzoek, heeft de Regering zich verpligt geacht de medewerking der Staten-Generaal, door het aanbieden der tegenwoordige wets-voordragt, in te roepen, ten einde door de wetgevende magt aan dien staat van twijfel een einde kome.

Zonder tusschenkomst van den wetgever kan dit niet wel geschieden. Wel is waar zijn de regten en verpligtingen des Konings, als grondwettig hoofd der uitvoerende magt, met opzigt tot de Kerk, onmiskenbaar en in de artt. 164 en volgende der Grondwet, bepaaldelijk in art. 169, gehuldigd. Maar alle deze grondwettige bepalingen moeten leven en kracht ontvangen uit staatswetten, bereids gemaakt of nog te maken.

Zoodanige wetten ontbraken dan ook niet, maar de voornaamste derzelve was nooit geheel uitgevoerd, is soms gewijzigd, en hare toepasselijkheid is op meer dan één punt twijfelachtig geworden.

De Regering heeft, hier, het oog op de wet van 18 Germinal jaar X, *relative à l'organisation des cultes,* waarbij eensdeels het concordaat tusschen Z. H. Pius VII en de Fransche Republiek tot wet van den staat werd verklaard, anderdeels voor niet-Roomsche kerkgenootschappen een zeker aantal organieke bepalingen werden gemaakt.

Wat met deze wet is voorgevallen verdient een zeer opzettelijk onderzoek, omdat zij, naar het inzien, niet eigenmagtig kan worden op zijde gelegd, en haar aanzijn alléén reeds eene wettelijke regeling van het onderwerp vordert.

De wet van 18 Germinal jaar X, ofschoon slechts in een klein gedeelte van het Koningrijk der Nederlanden geheel uitgevoerd, had kracht van wet voor het geheele Rijk.

Een deel van het tegenwoordig Koningrijk, met name Limburg, het voormalig 4de en 5de district van Zeeland, bevond zich reeds onder de Fransche heerschappij, toen in 1802 die wet tot stand kwam. Zij is daar geheel uitgevoerd en zeker ten opzigte der organieke artikelen in volle kracht gebleven.

Bij decreet van 22 Junij 1810 werd zij ingevoerd in de weinige maanden te voren aan Frankrijk afgestane departementen van de Monden van den *Rhijn* en de *Schelde* en het arrondissement van *Breda.*

Bij decreet van 18 October 1810 werd ten aanzien der overige gewesten van het gesloopte Koningrijk Holland in art. 206 wel is waar bepaald: »l'organisation du clergé »Catholique et du clergé Protestant, actuellement existante, »est maintenue"; doch deze bepaling goldt in haren geheelen omvang slechts korten tijd.

Bij decreet van 6 Januarij 1811 toch werden ook »dans »les sept nouveaux départements, formés du territoire de »la ci-devant Hollande" uitvoerbaar verklaard de *wetten,* »reglementen en decreten, »dont l'exécution dans les dé»partements des Bouches du Rhin et des Bouches de l'Es»caut a été ordonnée par Nos décrets des 22 Juin et 8 »Novembre 1819."

Onder de wetten nu bij decreet van 22 Junij 1810 uitvoerbaar verklaard, behoort, gelijk hierboven reeds herinnert werd, de bedoelde wet van 18 Germinal jaar X, welke derhalve sedert en door het decreet van 6 Januarij 1811 regtsgeldig is geworden voor al de gewesten, welke deel uitmaken van het tegenwoordig Koningrijk, voor zoo verre zij dit niet reeds was hetzij sedert het tijdstip harer afkondiging, hetzij ingevolge het decreet van 22 Junij 1810.

De organisatie der geestelijkheid bleef wel, krachtens het voorbehoud, te vinden in het decreet van 6 Januarij 1811, nog achterwege, maar de wetsbepalingen betreffende de uitoefening van de openbare godsdienst waren ingevoerd en verbindend.

Het 2de additionele artikel der Grondwet van 1815, het 3de van die van 1848 hebben de aldus hier te lande ingevoerde Fransche wet gehandhaafd.

Het concordaat van 1827 heeft die regtsgeldigheid niet verzwakt, maar veeleer versterkt, door in art. 1 de *toepassing* (application) van het in de noordelijke provincien van het toenmalig Koningrijk wel *ingevoerde,* maar *slechts gedeeltelijk uitgevoerde* concordaat van 1801 te waarborgen.

De *uitvoering* van het concordaat van 1801 was in de [illegible] zoolang niet het 59ste van de organieke artikelen der wet van 18 Germinal jaar X en het daarbij behoorend *tableau* was aangevuld en voor toepassing hier te lande vatbaar gemaakt.

Daarop doelde art. 8 van het concordaat van Fontainebleau, den 13den Februarij 1813 tot stand gekomen, en kort daarna door Zijne Heiligheid den Paus weder ingetrokken.

Had eene vestiging van bisschoppen hier te lande nog geene plaats, heeft zij tot nog toe op geene wettige wijze tot stand kunnen komen, hierdoor wordt de regtsgeldigheid der wet van 18 Germinal jaar X niet verminderd noch hare uitvoering, voor zooveel de mogelijkheid bestond, op andere punten belemmerd.

Steeds werd, bijv., het art. 45 der organieke bepalingen ook in de noordelijke provincien van het vereenigd Koningrijk en, na de afscheiding van Belgie, in het Koningrijk der Nederlanden, door de Regering gehandhaafd.

Steeds werd art. 1 als verbindend beschouwd, in die mate dat het in 1848 noodig gekeurd werd het art. 170 in de Grondwet op te nemen.

In datzelfde jaar verklaarde de Regering in eene Nota, gevoegd bij hare Memorie van beantwoording op het Verslag der Tweede Kamer over de wets-voordragten tot herziening der Grondwet, dat tot de *wetten,* in art. 167 *2de lid* der Grondwet bedoeld, met name behoorde de wet van 18 Germinal jaar X; eene verklaring die geene wederspraak uitlokte.

Dat gedeelte der wet van het jaar X, dat de belangen der Hervormde kerken betrof, bleef buiten aanmerking, toen in 1816 en latere jaren de Protestantsche en Luthersche kerkgenootschappen hunne eigene inrigting erlangden in gemeen overleg met den Koning.

In hoeverre dit destijds geschiedde op grond der woorden: *sans préjudice des modifications particulières, qui ont été ou seront par Nous apportées pour ces mêmes départements,* voorkomende in meergemeld decreet van 6 januarij 1811, dan wel zijn oorsprong ontleende aan dezelfde regtsbeschouwingen, welke leidden tot eene afwijking in vrijgevingen zin van art. 44 der wet van 18 Germinal jaar X, bij een koninklijk besluit van 20 Junij 1825, no. 116 behoeft hier niet opzettelijk te worden overwogen.

Zeker is het intusschen, dat ten aanzien der Roomsch-katholijke kerk hier te lande, noch ten gevolge van eigene, inwendige organisatie onder goedkeuring des Konings, noch ten gevolge van latere overeenkomsten met den Pauselijken Stoel, veranderde bepalingen zijn ingevoerd, en dat derhalve, hoe men ook gelieve te denken over hetgeen in 1816 en volgende jaren ten aanzien der Hervormde kerken plaats greep, de wet van 18 Germinal jaar X alsnog de eenige verordening is, welke als organieke wet voor de Roomsch-katholijke kerk hier te lande regtsgeldig, voor dadelijke toepassing, immers gedeeltelijk, vatbaar is, en als *wet,* naar het inzien der regering, zonder de tusschenkomst der *wetgevende* magt niet wel kan worden ingetrokken.

In de *tweede* plaats moet de Regering wijzen op het concordaat van 1827, afgekondigd bij Koninklijk besluit van 2 October 1827 (*Staatsblad no. 41.*)

Bij deze overeenkomst wordt het wettig bestaan van de wet van 18 Germinal jaar X erkend, want zij wordt niet in de noordelijke provincien ingevoerd, maar op dezelve slechts toegepast.

Stelt men nu intusschen dat concordaat van 1827 ter zijde, dan blijft men in den toestand waarin men bevorens was, een toestand, welke dan ook tot nu toe is gehandhaafd, dat die organieke bepalingen, welke niet door latere voorschriften waren vervallen, als daar is bepaaldelijk art. 45 der wet van 18 Germinal jaar X, hier te lande kracht van wet hadden en niet zonder tusschenkomst der Staten-Generaal krachteloos kunnen worden gemaakt.

De Regering ten minste acht zich niet bevoegd om eene wet, al ware zij slechts ten opzigte van één enkel artikel of ten opzigte van een gedeelte van het Rijk van kracht gebleven, als vervallen voorbij te gaan.

Maar ook al konde zij dit, des neen, ten opzigte der wet van 18 Germinal jaar X en van andere bepalingen, waarin over de openbare godsdienst wordt gehandeld; al moest men erkennen dat veel van de staatswetten, die het toezigt op de kerkgenootschappen verzekerden, was verland en twijfelachtig geworden, het zoude slechts de noodzakelijkheid eener wet als de onderhavige bewijzen. In een land waar zoo verschillende kerkgenootschappen bestaan, moeten er wetten zijn binnen welker palen de Koning hen kan houden. Dit wil ook de Grondwet, zal het voorschrift van art. 169 dier wet niet zonder gevolg noch doel blijven, en het voorbehoud in de artt. 164 en 167, ter bescherming der maatschappij en tot bewaring van orde en rust, niet zijn een ijdele klank.

Er is alzoo eene wet noodig om de wet van 18 Germinal jaar X af te schaffen; er is eene wet noodig omdat er twijfel kan bestaan waar en in hoe ver die wet nog werkt; er is eene wet noodig omdat de organieke bepalingen dier wet niet passen op het beginsel van vrije godsdienst-belijdenis door de Grondwet gevestigd; en is vooral eene wet noodig omdat de Grondwet die vrijheid alleen wil behoudens orde en verantwoordelijkheid en alzoo behoudens regelen en voorschriften, waardaar botsing wordt voorgekomen en de Koning wordt in staat gesteld orde en rust te bewaren.

Wat nu betreft het aangeboden wets-ontwerp, zijn daarin als hoofdbeginselen aangenomen gelijke regten en gelijke bescherming van alle kerkgenootschappen, vrijheid van uitwendige organisatie, maar bekendheid daarmede bij de Regering en regt tot het vragen van waarborgen voor veiligheid, orde en rust en voorzorgen tegen stoornis daarvan. Het doel der wet is de zorg, dat de burgerlijke maatschappij geen schade lijde door de vrije belijdenis van ieders godsdienstige meening. De toelichting der artikelen zal dit aantoonen.

Art. 1 erkent eendeels een regt, dat ieder kerkgenootschap in Nederland heeft om namelijk zich naar eigene leer en beginselen te ontwikkelen en te organiseren, maar het schrijft tevens voor, dat die organisatien ter kennisse des Konings worden gebragt, ten einde Hij in de gelegenheid zij een wakend oog te houden en te zorgen, dat de orde gehandhaafd worde en de rust ongestoord blijve. Daarbij ontneemt het alle waarde aan voorschriften, waarbij, zonder goedkeuring des Konings, over de medewerking van het staatsgezag is geschikt.

Art. 2. Het is eene bekende zaak, dat sommige bedienaren van godsdienst beloften doen of eden zweren, welke voor meer dan ééne uitlegging vatbaar zijn, en waarvan de woorden moeijelijk in anderen dan voor de veiligheid bedenkelijken zin kunnen worden opgevat.

Om de Natie gerust te stellen en alle verdenkingen van de bedienaren der openbare godsdienst af te weren, heeft de Koning zich voorbehouden, van hen, die naar Zijn oordeel zoodanige bedenkelijke eeden of beloften hebben gedaan, te vorderen den eed van trouw aan Hem en gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat.

Art. 3. Vreemdelingen, hier [illegible] betrekkingen, zonder belang en [illegible] voel, kunnen niet zonder [illegible] openbaar van een bijna onscheid[illegible] te voeren.

Om hen tot het bedienen van de openbare godsdienst toe te laten, moet de Regering de overtuiging hebben, dat zij waarborgen tegen uitspattingen opleveren.

Art. 4, 1ste lid. Met het oog op artt. 165 en 166 der Grondwet is het noodig deze waarheid te constateren in de we[illegible]

Zij [illegible] elke vertooning, op grond van vermeenden voorrang, [illegible] van de geestelijkheid tegenover de burger[illegible]heid [illegible] tevens van de geestelijkheid der verschillende kerkgenootschappen onderling.

Naijver en twist worden daardoor vermeden, zoowel als verheffing, al zij het slechts in schijn, van de eene gezindheid boven de andere.

2de lid. Deze bepaling heeft nog een bijzonderen grond aan het kerkelijk staalsregt ontleend. Er kan in den boezem van een kerkgenootschap zelf verschil zijn over de vraag: wie de eigenlijke titularis is: eene vraag die door de wereldlijke overheid niet wel kan worden uitgemaakt zonder *in sacra* zich te mengen. Gaat de titulatuur vergezeld van den geslachtnaam van den titularis, de vraag blijft voor den Staat onaangeroerd.

Art. 5. Ook deze bepaling in eene waarheid die, ter vermijding van verkeerde gevolgtrekkingen van de zijde der Kerk niet overbodig te achten is.

Art. 6. Handhaving van rust en orde, die groote en dikwerf moeijelijke taak van de uitvoerende magt, maakt dit artikel noozakelijk, dat overigens zijnen grond vindt in art. 164 en 167 der grondwet en in de meergemelde verpligting der Kroon tot het houden van het toezigt op de kerkgenootschappen en over hunne organisatie, voor zooverre die naar buiten werkt en hen in onmiddelijk aanraking brengt met den Staat.

Dat de vestiging of verandering van zetels en standplaatsen der bedienaren van de godsdienst, alom waarom men dit zoude goedvinden, een onderwerp van zuiver kerkelijken aard is, kan evenmin worden toegegeven, als dat het vestigen van een kerkgebouw op eene voor de rust eener gemeente ongeschikte plaats, van zuiver kerkelijken aard zoude zijn. Hetgeen omtrent de standplaatsen der hoogere geestelijkheid in de meeste concordaten tusschen den Pauselijken Stoel en de Staten van Europa is overeengekomen, of, *in gemeen overleg met deze laatsten*, in de bullen van afkondiging dier concordaten veelal wordt vastgesteld, bewijst ten allen overvloede duidelijk, dat het hier geen onderwerp van uitsluitend kerkelijken aard geldt.

De Regering is van oordeel, dat naar de beginselen der Grondwet geene zetels of standplaatsen zonder een voorloopig onderzoek van Staatswege naar de geschiktheid der plaats kunnen worden opgerigt of aangewezen, en dat het belang van orde en rust vordert, dat daarover, voor zoover geene goedkeuring is verkregen, nog door den Koning uitspraak kan worden gedaan. Zij heeft echter geoordeeld dat dit onderzoek niet hooger dan tot de afkondiging der gewijzigde Grondwet moest opklimmen en binnen eenen betrekkelijken korten termijn oplossing moest vinden, opdat de staat van onzekerheid niet te ver worde uitgebreid en van korten duur zij.

Art. 7. Het art. 167 der Grondwet heeft hier tot leiddraad gestrekt.

Elk vertoon van kerkgewaden is onnoodig op iedere andere dan op die plaats, waar de openbare godsdienst wordt uitgeoefend en geoorloofd is.

Zoodanig vertoon is niet alleen voor de vrije uitoefening der godsdienst onnoodig; het is tevens niet wenschelijk onder eene bevolking als die van Nederland, waar zoo onderscheidene gezindheden elkander iederen dag ontmoeten onder gelijke bescherming van allen door den Staat.

De Regering heeft intusschen hier slechts op het oog het eigenlijk gewaad, en geenszins hetgeen de bedienaren der openbare godsdienst buiten de kerken, in het dagelijksch leven gewoon zijn te dragen.

Art. 8. Ook dan, wanneer tot het oprigten van een kerkgebouw in eene gemeente is besloten, blijft nog de vraag, of de uitgekozene localiteit wel geschikt is in het belang van orde en rust. Zoo zoude het weinig raadzaam zijn, kerkgebouwen van verschillende kerkgenootschappen naast elkander te plaatsen of daarvoor plaatsen in te nemen waaraan geschiedkundige herinneringen waren verbonden, waarop het grootste deel der gemeente grooten prijs stelde. Deze en meer niet te voorziene omstandigheden eischen ook hier een onderzoek naar de geschiktheid der plaats.

Art. 9. Ook de uitwendig kerkgebruik, dat bovendien alles behalve algemeen wordt in acht genomen, is in den regel onnoodig; gedurende de verschillen der verschillende gezindheden niet zelden stuitend, en aanleiding gevende tot verwarring.

Op sommige plaatsen echter kan het nuttig zijn, op andere kan het de nadeelen hier opgenoemd missen en aan de gemeente aangenaam zijn; dan kan de toestemming er toe worden verkregen.

Het laatste lid des artikels ziet op de gevallen van brand, watersnood en andere omstandigheden van buitengewonen aard. Daaromtrent beslist de plaatselijke politie naar gelang van zaken.

Artt. 10 en 14. Bij eene eerste overtreding is het voldoende en meest aan de overtreding en den stand des overtreders passend geoordeeld, door den regter ten aanzien van dezen te doen verklaren, dat hij heeft gehandeld *in strijd met de wet*.

Deze soort van censuur schijnt doelmatig als straf en als waarschuwing voor de toekomst tevens.

Gaat echter iemand desniettegenstaande voort met de wet of art. 167 der Grondwet niet na te achten, en te overtreden, dan zijn strengere middelen noodzakelijk.

Bij eene eerste herhaling wordt hij ontzet van de regten in art. 42 van het Wetboek van Strafregt opgenoemd, en hechten zich derhalve aan de censuur, die ook dan wordt uitgesproken, gevolgen voor het burgerlijk leven, welke eene billijke verzwaring van straf daarstellen.

Bij derde of latere overtreding gaat de Regering het [illegible] voortdurende [illegible] welke [illegible] op [illegible] door gevangenisstraf bedwongen.

Art. 11 [illegible] volgende [illegible] bepaling noodig, welke [illegible] van de overtreding zal kennis nemen. De arrondissements-regtbanken schenen daartoe als van zelf aangewezen.

Het onderzoek ter teregtzitting zal bij eene eerste overtreding plaats hebben, overeenkomstig art. 854 van het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering.

Ten einde bovendien den geestelijken overtreder alsdan aan de onaangenaamheden eener openbare teregtstelling niet bloot te stellen, ook ten einde aan, onder sommige omstandigheden mogelijke spanning der gemoederen in eene gemeente geen voedsel te geven, wordt de zaak in eersten aanleg en in hooger beroep gehandeld met gesloten deuren.

Bij eene tweede of latere overtreding echter wordt de zaak als een gewoon strafgeding voor den correctionnelen regter, kamer van strafzaken, behandeld.

De tegemoetkoming, liggende in het beregten der overtreding, overeenkomstig art. 854 Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering, schijnt geen vereischte met opzigt tot hen, die, voor eene eerste waarschuwing doof, hunne overtreding herhalen.

Het toezigt, den procureurs-generaal, in het laatste lid van art. 11 opgedragen, is een waarborg te meer voor de eenheid en voorzigtigheid in het handhaven der wet.

De Raad van Ministers,
VAN HALL,
Tijdelijk Voorzitter.

Wij deelen aan onze Katholieke landgenooten het volgende adres mede, hetwelk in onze stad in omloop is, en tot welkers onderteekening weldra een register zal geopend worden. Katholieken, de tijd is gekomen, dat gij het stilzwijgen niet meer moogt bewaren: Stelt uwe hoop op God, en wendt U als een man vereend tot de Tweede Kamer.

Aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

MIJNE HEEREN!

Zoolang de aankanting tegen hunne normale Kerkregeling zich bewoog op het gebied van onbestemde adressen, van Pamphletten en schotschriften, konden de Katholieken het stilzwijgen bewaren.

Aan achterstelling en miskenning niet ongewoon, leden zij de vergruizing van wat op aarde hun het dierbaarste is, kalm door hun goed regt: in de verzekering berustende, door 's Lands Regering bij herhaling plegtig en openbaar gegeven, dat aan de Grondwet als aan de H. Ark niet geraakt in Godsdienst-vrijheid *voor allen* ongeschonden zou gehandhaafd worden.

Nu echter die verzekering ten spijt, aan deze Kamer een wets-voorstel is ingezonden, hetwelk hunne Godsdienstvrijheid aangrijpt in de hartader, zou zwijgen, *pligt verzaking* wezen.

De strijd is thans overgebragt in uwen boezem, Mijne Heeren, op een veld, waar de Katholieken zonder zich te onteeren, verschijnen kunnen. De Grondwet geeft hun de bevoegdheid ter verdediging hunner bedreigde regten zich tot U te wenden: het geweten maakt hun dit tot een gebod.

Wij zullen ons niet in woorden verliezen nopens den geest en de strekking van het U aangeboden wetsontwerp: *Regelende het toezigt op de onderscheidene Kerkgenootschappen.* Genoeg dat alle Katholieken zoo Leeken als Geestelijken, die men toch wel als de bevoegste oordeelaars zal willen erkennen van het Staats-toezigt, met de uitoefening van hunne Godsdienst bestaanbaar, eenparig verklaren; dat door zulk eene wet de uitoefening noodwendig onderbroken wordt.

Ja, wij zeggen het onbewimpeld *kan* deze voordragt, wat God verhoede! *wet* worden, de kerkvoogden zagen zich buiten de mogelijkheid gebragt, hunne bediening te vervullen, de onderhoorige Geestelijken eindelijk genoodzaakt hunne kerken te sluiten, de geloovigen van alle openbare Godsdienstoefeningen beroofd!

En wat hier niet minder gelden moet: Is in gemeld wetsontwerp (drie artikelen wellligt uitgezonderd,) wel eene bepaling, Mijne Heeren, die [illegible] de Godsdienst-vrijheid, hoedanig die nog in volle kracht heerschende Grondwet die den Katholieken waarborgt?

Een kort overzigt zal dit meer dan voldoende aantoonen.

Art. 1 kent den Kerkgenootschappen volle vrijheid van organisatie in eigen boezem toe; doch voegt er in eenen adem de verpligting bij tot kennisgeving en tot aanvrage van goedkeuring op zoodanige bepalingen, waarvan de uitvoering niet zonder medewerking van het Staatsgezag kan plaats hebben.

Hoe die *vrijheid* en die *verpligting* in goede redekunde te rijmen zijn, willen wij niet onderzoeken. Wij merken enkel aan, dat — de Grondwet een oogenblik ter zijde gesteld — de bevoegdheid van den Staat om in deze stof mede te werken, ook uit een protestantsch oogpunt, niets is als een louter Petitio principii. Doch door de Grondwet is die medewerking geheel uitgesloten, als wordende daarbij het regt der Kerkgenootschappen tot hunne vrije organisatie door niets beperkt dan door de *strafwet* en de *Algemeene Staatsbelasten*, buiten eenige inmenging van den Staat en zonder dat op het zoo formeel aan erkende regt vermag te worden inbreuk gemaakt bij eene *bijzondere* opzettelijk daartoe ontworpene wet.

Bij art. 2 wordt aan de regering voorbehouden eenen staats- of politieken eed te vorderen, van de bedienaars der godsdienst welke in die hoedanigheid eenen eed of eene belofte mogten hebben afgelegd, voor den staat bedenkelijk of gevaarlijk geoordeeld.

Wij staan er even weinig stil bij de [illegible] tendenz [illegible] bepaling, welke [illegible] Katholieke Godsdienst-bedienaren doelt. Genoeg [illegible] gedaan, en [illegible] aangelegenheden is [illegible] betwijk [illegible] aan den staat ontsnapt, en waarvan de Regering zonder in het geweten binnen te dringen en diens vrijheid te schenden, geen kennis nemen kan. Men houde wel in het oog dat de bedienaar der Godsdienst geen ambtenaar is, geen persoon met openbaar burgerlijk gezag bekleed, noch in burgerlijke of krijgsdienst van den Staat staande, wien alleen een politieken eed kan worden gevergd. De godsdienstbedienaar onder dit opzigt staat volmaakt gelijk met elk privaat persoon, van wien het wel *nooit* bij eene orderlijke Regering is opgekomen een *politieken* eed af te eischen, al mogte hij ook verbintenissen, affiliatieën en wat niet meer, hebben aangegaan, die haar gevaarlijk of bedenkelijk toeschijnen. In zoodanig geval verlaat de Staat zich op de strafwet, waarvan het voorbehouden is zijne veiligheid de openbare orde en rust te beschermen, in stede van naar het vexatoire eeds-middel uit te zien.

Art. 3. Bepaalt dat de vreemdelingen de toestemming der Regering behoeven, om tot het bedienen der openbare godsdienst te worden toegelaten. Een dwaalbegrip hetwelk niet anders dan aan de gewraakte gelijkstelling van den bedienaar der godsdienst met den ambtenaar kan ontleend zijn.

Immers dat een vreemdeling, die in Nederland naar burgerlijke ambten dingt, die toestemming, zelfs naturalisatie behoeft, laat zich [illegible] die toestemming het hem niet geoorloofd wezen zou de godsdienst te bedienen, — iets geestelijks, volstrekt onafhankelijk van den Staat, — wordt ten stelligste wedersproken, zoo door de letter en de beginselen van de Grondwet, als van onze politieke en burgerlijke wetten. Wanneer hij de vereischten vereenigt, om als elk ander privaat persoon in dit rijk te kunnen verblijven, is de vreemdeling ook als bedienaar van de godsdienst niet weerbaar.

Stilzwijgend gaan wij de Art. 4, 5 en 7 van het wetsontwerp voorbij, als schermende die bepalingen in de lucht met opzigt tot de beweringen, welke door de katholieken nooit zijn gevoerd geworden, zelfs niet gedroomd; ons de bezadigheid, die wij bij de verdediging der Godsdienstvrijheid ons tot den regel hebben gesteld, iets van het *discussie* dier Artikelen te zeggen.

Art. 6, in deszelfs eerste § verbiedt alle oprigting, aanwijzing en verandering van Zetels of standplaatsen van de bedienaren der Godsdienst, buiten goedkeuring van de regering, [illegible]

Zoo ergens, overschrijdt hier de Staat [illegible], wijl elke oprigting, elke vestiging, elke aanwijzing, elke verandering eens kerkelijken zetels en eener kerkelijke standplaats, *onafscheidelijk* is van de vastheching daaraan van geestelijke bekwaamheid, van geestelijke bevoegdheden, van geestelijke regtsmagt, van geestelijk regtsgebied, van wat men met één woord noemt de *collatie* van *geestelijke* of *kerkelijke jurisdictie*, waarmede zich de bemoeijen het burgerlijk gezag volstrekt onbevoegd is.

Even weinig als de Staat zich mengen kan in de wijding of ordening eens priesters, even weinig is het hem gegeven in de aanwijzing eener standplaats aan den gewijde of geordende mede te werken, en even weinig bij gevolg van kerkelijke zetels of standplaatsen, wat hare oprigting, aanwijzing of verandering betreft, van zijne goedkeuring afhankelijk te maken. Diepere indringing in sacra is naauwelijks denkbaar, terwijl zij in strijd is met de beginselen, waarvan het wets-voorstel zelf in de artikelen 4 en 5 uitgaat. Wat wij daar betoogen is van [illegible] toepassing op § 2. Dan die [illegible] *kan* het immer *wet* worden, zou bovendien wel de onghoorste schennis wezen van verkregen regten, waarvan de jaarboeken melding maken. Hoe? de Staat, — daargelaten zijne radicale onbevoegdheid, om de oprigting en verandering van kerkelijke zetels of standplaatsen ook [illegible] *vervolg* in iets aan zich te trekken, — de [illegible] vermogen terug te komen op alles wat sedert [illegible] November 1848 door het uitsluitend [illegible] kerkelijke gezag verrigt is? En verrigt, let wel, [illegible] onder eene grondwet, welke [illegible] de kerk de onbeperkste vrijheid laat! en [illegible] bij toelating, bij tolerantie of connivence, [illegible] het burgerlijk gezag maar terwijl 's lands [illegible] herhaling, op verschillende tijdstippen, zoo in [illegible] vergadering, als elders. Ja in staatstukken [illegible] buitenland gewisseld, luide verkondigde, dat [illegible] katholiek kerkgenootschap, allezins was geregtigd [illegible] oprigting of verandering van zetels of standplaatsen niet alleen, maar tot een volkomen vrije en [illegible] den Staat volstrekt onafhankelijke organisatie.

Wij zouden vreezen, Mijne Heeren, uwe regtsgeleerdheid en uwe oordeelkunde te beleedigen door hierbij langer stil te staan.

Art. 8. Waarbij al wederom de magtiging der Regering vereischt wordt, om een gebouw ter uitoefening der godsdienst te kunnen oprigten, is niet minder in strijd met de Grondwet. Deze toch laat alle openbare godsdienstoefening toe binnen gebouwen en gesloten plaatsen, zonder daartoe eenige voorafgaande goedkeuring van welk gezag ook te vorderen. Zij sluit derhalve blijkbaar alle *preventieve* maatregelen uit; alleen ter verzekering der openbare orde en rust kan door de Regering ten deze, doch niet anders dan *repressief* worden gehandeld, zoolals uit de onderlinge vergelijking der twee leden van art. 67 der Grondwet in het oog springt.

Art. 9. Door het kerkelijke klokkengelui in gemeenten, waar kerken van verschillende gezindheden zijn, afhankelijk te maken, van de toestemming van 's Konings Commissaris in het Gewest, laat zich [illegible] gelegen liggen aan verkregen regten als Art. 6 [illegible] Besluit van den 24 Januarij 1815 No. 9 [illegible] — en dit is aanmerkelijk — onder eene Grondwet oneindig minder vrijzinnig dan de huidige, en toen regering en onderdanen nog zeer bekrompen begrippen hadden, dit besluit, in zoo verre gehandhaafd [illegible] van den 12 Januarij 1844 No. 97, kent aan de Gemeenten van alle Godsdienstige gezindheden, het regt toe van zooveel zij daartoe in hunne kerkgebouwen gelegenheid hebben, den aanvang der Eeredienst door het luiden der klokken aan te kondigen. Veertig jaren schier bevinden zich de Kerkgemeenten in het onafgebroken, rustig en ongestoord genot van dat regt, waarvan het Wets-ontwerp voorheeft, haar thans te berooven! Waaneer [illegible] een bezit, door meer dan het derde eener eeuw gehandhaafd geen ontzag wekt, zou aan de regtvaardigheid moeten getwijfeld worden.

Wij deden, te kort aan den eerbied onzer Godsdienst, onzer Kerkvoogden en onzen geestelijken verschuldigd, zoo wij ons [illegible] bij de art. 10 tot en met art. 15 van het wetsontwerp, strafbedreigende en strafvordering regelende daar, waar de Godsdienstbedienaar geen ander misdrijf gepleegd heeft, indien dit bij God en de menschen misdrijf heeten kan, dan de [illegible] van zijn geweten te volgen, dan de gebiedende pligtstem van zijne conscientie te gehoorzamen.

Een woord slechts wegens art. 16, voor zooveel daarbij de wet van 18 Germinal Jaar X wordt afgeschaft. Al de drogredenen, waarvan de toelichtings-memorie vermeldt, moeten vlagstrijken voor het *feit*, dat dien Napoliantische wet, in Noord-Nederland nooit uitvoering gehad heeft, evenweinig als het Concordaat van 1801, waarvan zij de keizerlijke appendix was. Wij vleijen ons met de hoop, dat de Nederlandsche Regering in ernst niet bestaan zal door te drijven iets, waarvoor zelfs de dwingelandij eens over heerschers terugdeinsde, en achten dus hier ter plaatse van die bewering genoeg gezegd.

Mijne Heeren, door de onderwerpelijke voordragt van wet staat de *dierbaarste vrijheid* van meer dan twee vijfden uwer medeburgers op het spel. De zoo duidelijke bepalingen der Grondwet, gevoegd bij de verzekering door de regering zoo herhaaldelijk, plegtig en openbaar gegeven, dat niets met de vrijheid in strijd zou ondernomen worden, maakte, naar het oordeel der Katholieken eene voordragt als de onderhavige *onmogelijk*. Zij hebben zich vergist!... op U dan hun vertrouwen.

Wrekers der bedreigde Grondwet, gij zult niet dulden, dat de Godsdienstvrijheid, duidelijker dan eenige andere vrijheid, in dat maatschappelijk verdrag geschreven, er uitgewist, en wat wij boven goed, bloed en leven schatten, aan willekeur prijs gegeven worde.

In die regtmatige verwachting naderen U de ondergeteekenden met de eerbiedige bede, dat gij [illegible] aan het bedoeld Wet[illegible]

CHINA.

Uit de dagbladen en brieven van Hongkong van den 6 Mei blijkt, dat aldaar toen niets zekers omtrent den strijd tusschen het gouvernement van China en de opstandelingen bekend was. Zoo ver men aldaar wist, had geene der buitenlandsche regeringen die in China vertegenwoordigd zijn, zich nog in dien strijd gemengd. Het geschil, hetwelk te Canton tusschen de Franschen en de Engelschen wegens eene vermeende beleediging der Fransche vlag was opgerezen en ernstige [illegible] gedreigd te hebben, was, na wederzijdsche [illegible] minnelijk vereffend.

AMERIKA.

Volgens de berigten uit New-York van den 18den Junij jl. was de stad New-Orleans in onrust gebragt door een [illegible] de overheid ontvangen berigt eener zamenzwering van slaven, die de stad wilden in brand steken. Hoewel een streng onderzoek dat berigt niet had bevestigd, nam de overheid vele voorzorgsmaatregelen tegen eene overrompeling der stad. In Baltimore was een slavenhouder van overheidswege in hechtenis genomen omdat hij eene slavin had doen dood geeselen. Volgens de berigten uit Havannah, van den 12den Junij waren aldaar, in weerwil van de waakzaamheid der Britsche kruisers, in de laatste drie weken, verscheiden duizende zwarten door slavenhalers ontscheept.

De berigten uit Britsch Guyana van den 9den Mei melden, dat er weder twee schepen met vrije arbeiders waren aangekomen, een van Madeira met 225 Portugezen en een van Calcutta met 311 Koelies; deze laatste waren bestemd voor [illegible]. De dienst van zulke arbeiders werd zoo zeer op prijs gesteld, dat het plan gevormd was eene particuliere maatschappij met een kapitaal van 10,000 L. st. op te rigten om landverhuizers van Madeira, de Canarische eilanden, de kust van Afrika en elders aan te voeren.

TURKIJE.

De Londensche *Times* van den 2den dezer zegt: „Wij hebben nu uit St. Petersburg, met de stoomboot die van daar in den avond van den 25sten Junij naar Stettin vertrokken is, stellig berigt ontvangen dat dien dag, en nadat de tijding van Konstantinopel gezonden reeds was ontvangen, door den keizer van Rusland bevel aan zijne troepen gezonden is om over den Pruth te trekken. Men verwachtte dat dit besluit onverwijld aan de Russische vaste en aan het buitenland zou worden bekend gemaakt bij een manifest, waarin de keizer zou verklaren dat de bezetting der Donau-Vorstendommen geen daad van vijandelijken aard is, en dat hij zijne troepen niet verder zal laten voortrukken zoodra de Turksche regering verklaart aan zijne verlangens te willen voldoen. Onzes inziens is die maatregel niet dan met spitsvondigheden van dadelijken oorlog te onderscheiden, terwijl hij schier evenveel afbreuk doet aan de belangen van den algemeenen handel en inzonderheid van den Engelschen handel met de Vorstendommen, wier rijke voorraad granen van dubbel belang is bij het vooruitzigt op eenen minder dan middelmatigen oogst in sommige deelen van het vaste land.

„Moldavie en Wallachije moeten óf als Turksch grondgebied óf als grondgebied van een half onafhankelijken Vorst worden aangemerkt. In het eerste geval is de bezetting dier gewesten eene oorlogsverklaring die aan de Porte regt geeft om de oorlogschepen van vreemde Staten in de Dardanellen te laten komen. In het laatste geval zal een tegen de Porte gerigte dwangmaatregel een Christenland treffen, hetwelk bewoond wordt door Christenen van het eigen kerkgenootschap welks bescherming Rusland bedoelt.

„Turkije zal tegen die bezetting protesteren, en zou er eene vredebreuk in kunnen zien, dewijl het verpligt is de Donau-Vorstendommen tegen eene overheering van buitenlandsche troepen te beveiligen. En met dat al zal die bezetting de zaak geen stap verder brengen tot hare beslechting; zij is integendeel eene nieuwe en zware grieve."

SPANJE.

In het Spaansche regeringsblad van den 26sten Junij is een koninklijk besluit afgekondigd hetwelk hoofdzakelijk de volgende bepalingen bevat:

„Te Jerusalem wordt een Spaansch consulaat opgerigt, hetwelk in overleg met de in Palaestina verblijf houdende Spaansche monnikken van de orde van St. Franciscus zal moeten werkzaam zijn om de belangen van de godsdienst en van den Staat voor te staan, en te beletten dat de aloude regten en voorregten mijner kroon in de gewijde oorden worden miskend. Er zal eene commissie benoemd worden om maatregelen voor te stellen tot de bereiking van het door mij beoogde doel; zij zal ten spoedigste een geschied- en regtskundig vertoog indienen over de regten der Spaansche kroon op het beschermheerschap over de gewijde oorden. Mijn gouvernement zal onverwijld onderhandelingen met den heiligen stoel aanknoopen tot intrekking of wijziging der van wege den Romeinschen Stoel gemaakte beschikkingen die zouden kunnen strekken tot vermindering der regten mijner kroon in het Heilige land."

DENEMARKEN.

De berigten uit Kopenhagen van den 1sten Julij bevestigen de tijding van het uitbreken der cholera aldaar; de ziekte verbreide zich echter niet snel, daar nog maar vier en zeventig personen door dezelve aangetast en veertig hiervan bezweken waren.

Den 30sten Junij is in de Deensche Kamer van Volks[illegible] [illegible] eene [illegible] na het wetsontwerp aangenomen, waarbij Holstein binnen de Deensche tollinie wordt gebragt.

DUITSCHLAND.

Het Berlijnsche ministeriele blad *die Zeit* zegt, dat uit alle deelen der Pruissische monarchie berigten omtrent den staat der veldgewassen inkomen, die gegronde hoop geven op een ongemeen goeden oogst.

ENGELAND.

Aan de Londensche beurs is eergisteren, den 2den dezer, de prijs der Engelsche staatsfondsen gedaald; men verwachtte er algemeen aldra de tijding van het binnentrekken eener Russische legerafdeeling in de Donau-Vorstendommen te zullen ontvangen.

— Aan de Londensche graanmarkt werd den 1sten dezer weder veel omgezet, en daar er steeds voor uitvoer gekocht werd, hielden de verhoogde prijzen van den vorigen marktdag zich goed staande.

BELGIE.

De nieuwe cellulaire gevangenis te Charleroi is bijkans voltooid en in het laatst der vorige week door den minister van justitie opgenomen. Zij bevat honderd tien cellen en kost nagenoeg 400,000 fr.

— Eenige belanghebbenden bij de veeteelt in Belgie willen den heer Willems eenen gedenkpenning aanbieden als blijk hunner erkentelijkheid voor het door hem uitgevonden middel tot behoeding van het vee tegen de longziekte. Zij hebben aan bijdragen voor de bekostiging daarvan reeds 8000 fr. ontvangen.

NEDERLAND.

's HERTOGENBOSCH, 6 Julij.

Kon. Besl. 1 Julij no. 67, benoemd tot burgemeester der gemeenten Asperen, Heukelum en Spijk *J. C. M. Pompe*.

Kon. Besl. 30 Junij no. 82, benoemd tot griffier bij de arrond. regtbank te Eindhoven mr. *J. Mauritz Ganderheijden*, thans kantonregter te Zalt-Bommel.

Kon. Besl. 1 Julij no 61, is het vice-presidium van administratie over de gevangenissen te Amsterdam, opgedragen aan den heer jhr. mr. *J. M. Deutz van Assendelft*, lid dezer commissie; en is tot lid van deze commissie van administratie benoemd de heer mr. *Jolle Albertus Jolles*, advocaat-generaal bij het provinciaal geregtshof van Noordholland.

ZOMERVERGADERING DER PROVINCIALE STATEN IN NOORDBRABANT.

Zitting van Dingsdag 5 Julij.

Ten 12 ure vergaderen de provinciale staten.

De Commissaris des Konings, als *Voorzitter*, verwelkomt de leden en uit den wensch dat God zijnen zegen over het werk der staten moge uitstorten en hetzelve strekt tot heil en voorspoed van het gewest en het land, en verklaart in naam des Konings de zitting geopend.

Ingevolge art. 70 der provinciale wet wordt voor alle andere werkzaamheden overgegaan tot het onderzoek van de geloofsbrieven der nieuwe leden, die de plaats vervullingen der in 1853 volgens art. 178 der provinciale wet, afgetredene.

De President stelt naar aanleiding van art. 1 van het reglement van orde voor, dat de Vergadering zich in de afdeelingen zal begeven, ten einde vier commissien te benoemen, ieder bestaande uit vier leden, uit en door iedere afdeelingen een te kiezen.

Alsnu worden tot leden der eerste commissie belast met het onderzoek der geloofsbrieven der leden van het eerste en tweede kiesdistrict, benoemd de Heeren: *Mutsaers, Buysen, Pape* en *Verheyen van Estveld*; tot leden der tweede commissie belast met het onderzoek der leden van het 3de en 4de kiesdistrict, de heeren: *van Dam, van Hasselt, van Heurn* en *van Rijckevorsel*; voor het 5de en 6de kiesdistrict, de heeren: *Bots, van Lanschot, van Baer* en *Borret*; voor het 7de, 8ste en 9de kiesdistrict, de heeren: *van den Heuvel, Diepen, Brouwers* en *De Witt*.

De heer *Buysen* brengt rapport uit over omtrent de geloofsbrieven der leden van het 1ste en 2de kiesdistrict. Uit het proces-verbaal van stemopneming bleek, dat de stembus van het onder-kiesdistrict Dinther van hout was, hetgeen in strijd is met het Koninklijk Besluit, bepalende dat de stembussen van blik behooren te zijn; 2o. de stembus van St. Michiels-Gestel was slechts met een slot gesloten geweest. De commissie concludeert nogthans de toelating der heeren: *Dijkhoff*, mr. *N. F. Sassen, A. Verhagen* en *H. A. Bijvoet*, omdat zelfs al de stemmen uitgebragt in de genoemde gemeenten van geenen invloed konden zijn op de door hen verkregene meerderheid; de Vergadering vereenigd zich met de conclusie van het rapport. Tegen de toelating der heeren: mr. *P. van Cooth, H. de Quaij, H. C. F. Kerstens* en *R. J. N. Walter*, gekozen in het 2de kiesdistrict waren geene bedenkingen.

Bij monde van den heer van *Rijckevorsel* wordt rapport uitgebragt omtrent de geloofsbrieven der leden gekozen in het 3de en 4de district, de heeren: jhr. mr. *L. Verheyen* dr. *H. Sassen, W. J. Mol*, gekozen in het derde kiesdistrict; *J. A. Gerlach, A. Den Dekker, S. P. J. C. van Dam* en *G. van de Koppel* werden evenens als leden der Vergadering toegelaten.

Bij monde van den heer *van Baer* omtrent het 5de en 6de. De heer *Smits* (die niet aanwezig is) heeft de verklaring, welke volgens art. 15 der Prov. Wet alle openbare betrekkingen die hij bekleedt, moet vermelden, niet geteekend, en kan alzoo naar het oordeel der Commissie voorloopig niet toegelaten worden. Conform der conclusie besloten. De heeren: *P. A. van de Ven* en *G. J. Covels*, worden als leden der Vergadering aangenomen.

In het 6e kiesdistrict is de heer *van den Acker* met 641 stemmen gekozen en heeft alzoo verre de meerderheid, wijl er nog geene 800 kiezers zijn; in het proces-verbaal alzoo hetwelk van 2857 uitgebragte stemmen melding maakt, heeft alleen eene vergissing plaats gegrepen.

De heer *Raupp* heeft op de geboorte-akte de namen *Frederik, August*; op het proces-verbaal alleen *August*. Beide heeren worden echter even als de heeren *van Stekelenborg* en *B. Bijnen* ingevolge conclusie van het rapport als leden der vergadering geadmitteerd.

Bij monde van den heer *Brouwers* wordt rapport uitgebragt omtrent de geloofsbrieven der leden van het 7de 8ste en 9de kiesdistrict omtrent den heer baron *van Oldenzeel tot Oldenzeel*, wordt opgemerkt dat in het procesverbaal staat *d'Oldenzeel tot Oldenzeel* en in de geboorteakte *van Oldenzeel tot Oldenzeel*; eene akte nogtans van identiteit laat geenen twijfel.

De heer *van Oldenzeel* is rijks-ontvanger, en werd hierom in 1850 niet toegelaten met het oog op art. 21 der prov. wet.

De Minister *Thorbecke* nogtans heeft later verklaard dat deze bediening niet in strijd is met gemeld artikel, conform dit rapport worden de heeren: *C. H. W. van Mens, C. W. Oomen*, Mr. *P. J. Hellingeraus Pijpers*, gekozen in het zevende district.

A. van de Werk, A. van der Poest Clement, Baron *van Oldenzeel tot Oldenzeel* en *G. Berman* (achtste district.)

Mr. *T. J. van Beyningen*, Mr. *F. J. A. van Gilze*, Mr *H. H. van Swieten* en Mr. *J. A. M. Roels* (negende district) zonder discussie als leden toegelaten.

De toegelaten leden leggen daarna in handen van den *Voorzitter* den eed van trouw aan de Grondwet en aan de wetten des rijks af, na alvorens den eed van zuivering bedoeld in art. 83 der Grondwet [illegible]

Ingevolge art. 31 van het reglement van orde, wordt overgegaan tot de benoeming van 4 afdeelingen zooveel mogelijk ieder uit 16 leden bestaande.

De 1ste afdeeling wordt benoemd de benoeming der drie andere wordt wegens het vergevorderde uur tot de volgende zitting uitgesteld.

De Voorzitter geeft kennis dat de drie leden van het gedeputeerd bestuur, volgens art. 59 der prov. wet in dit jaar moeten aftreden zijn, de heeren *van Cooth, van Bils* en *Steenhoven*; en dat de benoeming van drie leden van het gedep. bestuur morgen zal plaats hebben.

De zitting van morgen Woensdag wordt bepaald op 10 ure des morgens.

Wij vernemen, dat Burgemeester en Wethouders dezer Stad, onder nadere approbatie van den Gemeenteraad op

Dingsdag den 12en dezer maand Julij, des voormiddags ten 11 ure, ten Stadhuize zullen aanbesteden: *Het bestraten van het gedeelte der Nieuwstraat gelegen tusschen de Tolbrugstraat en de huizinge van den heer H. Steins, mitsgaders het terrein gelegen achter de beschoeijing nabij de aanlegplaats der stoombooten,* en dat de voorwaarde van aanbesteding ter Secretarie op het 1ste Bureau ter lezing leggen.

— Naar het schijnt is de besteding van de te doen veranderingen aan den Papenbril niet goedgekeurd, zullende dezelve op aanstaanden maandag herbesteed worden.

Eindhoven, 5 Julij. Het op gisteren alhier gehouden muzijkfeest heeft aller verwachting overtroffen, de opgekomen muzijk-gezelschappen waren van Bladel, Oirschot, Bergeijk, Woensel en Eindhoven, hierbij had zich nog gevolgd de zoo gunstig bekende liedertafel *Philodia* van Eindhoven, eene ontzaglijke volksmenigte volgde de harmoniën bij den optogt, welke optogt, vooraf gereden door eene prachtig gekleedde eerewacht te paard, begeleid door de commissiën der societeiten en andere gezelschappen door een groot getal loopertjes en herderinnetjes, allen even smaakvol en sierlijk gekleed, gesloten door een vijftal maréchaussées, in alles aan het programma voldeed en luistervol was, van de opgekomen harmoniën, werd *Musis Sacrum* van Woensel het meest, door hunne fraaije witte hoeden met roode linten, hetgeen voor zulk een gezelschap goed voldeed, beschouwd en nagenoogd, *l'Union* van Bladel, door hun goed muzijk, en door hunne vrolijkheid en geestdrift het meest bestuit, dezen heeft heden morgen den president van *Apollo's Lust* nog eene heerlijke serenade gebragt en heeft de burgers van Eindhoven met het spelen door de straat op eene aangename wijze verrast. Ten slotte betuigen wij onzen dank aan *Apollo's Lust* die ons zoo welwillend die opgeruimdheid en vreugde heeft verschaft en hopen dat deze hare handelwijze navolgers, doch geene benijders moge vinden.

— Gisteren is alhier een kind van ongeveer vier jaren met het aangezigt op een ijzeren pin eener stoep gevallen, men vreest voor het behoud zijns levens.

Rozendaal, 4 Julij. Heden had alhier de aanbesteding plaats voor het bassin en het stations plein te Roode vaart en voor het hoofdgebouw van het station te Rozendaal, van den spoorweg van Antwerpen naar Rotterdam.

Bij inschrijving werd het 1e werk aangenomen door den heer W. A. van Haaften en het 2e door den heer A. G. Dekker, beiden te Sliedrecht woonachtig, welke alzoo voorloopig, onder voorbehoud van nadere goedkeuring als aannemers zijn erkend.

Dordrecht, 4 Junij. Heden is gebleken, dat ter verkiezing van een lid der tweede kamer ingekomen waren 1435 geldige stembiljetten. Gekozen is de heer mr. J. D. van der Poel, met 814 stemmen.

Utrecht, 2 Julij. Aan onze hoogeschool zijn tot Doctoren bevorderd:

Den 1sten Julij de Heeren H. A. L. Hamelberg, van Zalt-Bommel, in de Regten, met Theses; A. F. de Lespinasse, van Hasselt; en A. D. Reneman, van Almelo, in de Medicijnen; na de verdediging van hunne Dissertatien *de usu Chloridi formyli in arte Obstetricia* en *de Depressione et Extractione Cataractae inter se comperatis*; en Med. Dr. F. C. van Opdorp, van Bergen-op-Zoom, in de Chirurgie, met Quaestiones.

Den 2den Julij de Heeren J. F. H. Wolters, van Maastricht, in de Wijsbegeerte en Letteren, na verdediging zijner Dissertatie *Commentatio in Juvenales Satiram Primam*, A. A. G. Nolthenius van Heemstede, in de Regten. met Theses; en G. C. P. de Ruiter, van Utrecht, in de Medicijnen, met eene Dissertatie *de Actione Atropae Belladonnae in Iridem.*

LAATSTE BERIGTEN.

TURKIJE. Het gouvernement van St. Petersburg heeft bevel gegeven dat de troepen de Vorstendommen bezetten. Het Keizerlijk manifest hetwelk dezen maatregel aankondigt, is van den 26 Junij.

BELGIE. De heer Mr. Lichteveld heeft verleden vrijdag eenige uren te Brussel vertoefd, en een bezoek afgelegd bij den minister van buitenlandsche zaken, met wien hij eene vrij lange zamenspraak gehad heeft.

INGEZONDEN.

Beek en Donk, 30 Junij 1853.

AAN DE REDACTIE!

Ik ben niet gewoon voor het publiek te schrijven; doch, op een ingezonden stuk voorkomende in U veel geëerd blad van Dingsdag 21 Junij, gedateerd uit Gemert, (betwijfelende of het van daar wel is uitgegaan) vind ik mij genoopt eenige teregtwijzing mede te deelen, ten einde het publiek niet worde misleid.

De schrijver (of schrijvers) van dat stuk, begint met te zeggen; »dat met het oog op vooruitgang, men hier den tijd te gemoet ziet, waarop onze provinciale weg van 's Bosch met dien van Aarle-Rixtel in verband met Helmond, zal voltooid worden" dit ben ik volkomen met hem eens,— maar wat de schrijver daar dadelijk op laat volgen. »Het verwondert schrijver dezes zeer, dat gemeentebesturen, Beek en Donk en Aarle-Rixtel het in vele opzigten niet eens zijn" dus zijn zij het oneens; maar nu: »De eerst en laatst genoemde gemeenten trachten zooveel mogelijk ligne recta te houden." (wie is hier eerst en laatst genoemde gemeente? er worden er slechts twee genoemd; Beek en Donk eerst; Aarle-Rixtel laatst; en die trachten zooveel mogelijk lineam rectam te houden, dus willen zij ééne rigting, waar blijft dan hunne oneenigheid? is dit geene wartaal?) »en dat wel tegen het belang van Beek en Donk" alzoo kent het bestuur van Beek en Donk volgens schrijver het belang der gemeente niet; het is veel gezegd. Verder en in vele opzigten tegen dat van Gemert, in weinige plaatsen onzer provincie immers bestaat er meerder vervoer dan van Gemert naar sluis no. 6." Ja daar is druk vervoer, maar wat men aan sluis no. 6 tot dat vervoer heeft, bestaat ook nagenoeg aan de Beeksche Brug en is zelfs strikt genomen nog nader bij Gemert; mijns bedunkens kan dus die rigting niet tegen het belang van Gemert wezen; bewijs hiervoor het gebruik dat tegenwoordig van lossen en laden aan de Beeksche Brug door Gemert gemaakt wordt.

Schrijver zegt verder. »Had men de meling bepaald van Gemert over de Donk, en van daar in eene bijna regte lijn naar de kom der gemeente Beek." Hier toont de schrijver volstrekt niet met de plaatselijke gesteldheid bekend te zijn; of moedwillig het publiek te willen misleiden, want er bestaat geheel geen weg in eene bijna regte lijn van de Donk naar Beek; er bestaat wel een weg, maar dit is particulier eigendom; en wordt die gevolgd hoe wil de man dan de kom der gemeente Beek aandoen? in welke rigting dan op Aarle-Rixtel? Gemert noch Aarle-Rixtel kunnen tegen eenen omweg van 7 à 8 minuten geene geldende bezwaren inbrengen." Maar beste vriend wat praat gij toch van 7 à 8 minuten? ik weet zeker en houd dit tegen ieder staande, dat de rigting over de Donk een omweg van minstens 35 à 40 minuten daarstelt; en dit op een traject van een en een half uur, (afstand van Gemert tot Aarle-Rixtel) ik vraag in gemoede aan ieder weldenkend mensch, of het niet ongeoorloofd zoude wezen, om het geheele reizend publiek op eenen afstand van een en een half uur, bijna drie vierde uurs te laten ommaken; men begrijpt immers dat de weg niet gebruikt zoude worden dan bij hooge noodzakelijkheid; althans ik geloof dat er vele met mij liever de weg zoude nemen door wat zand of slijk, dan een omweg te maken van drie vierde uurs op eenen afstand van een en een half uur. »Men begrijpt te B. en D. schijnbaar niet, dat men in de verlichte negentiende eeuw leeft." Ik betwijfel zeer of de schrijver van dat stuk ook wel begrijpt in de negentiende eeuw te leven; ten minste wanneer hij dit begreep, zoude hij er niet voor ijveren, om een weg te zien daargesteld met draaijen en omwegen. zoo als hij die in zijn stuk voorstaat.

»Het eene lid van het bestuur verkiest lings, het andere regts, een derde behoeft geen klinker of kiezelweg en wil als zijne voorouders ten eeuwigen dage door het zand tobben en bijgevolg handel en welvaart uit de gemeente verbannen."

Ja, het eene lid wil lings, het andere regts, maar hier staat eigenbelang op den voorgrond; want slechts één lid van het bestuur heeft er belang bij dat de weg over de Donk worde aangelegd, maar of het volgens eenen pligt gehandeld is, eigenbelang voor gemeenten-belang op den voorgrond te schuiven, laat ik voor eigen rekening. — Ik geloof wel dat hij in zijnen handel wanneer de weg lineam rectam wordt aangelegd, meerder concurrentie zoude ondervinden, om reden dat er nog een handelaar in de gemeente bestaat, die in dezelfde waren handel drijft en langs wiens huis de weg alsdan zijne rigting zoude nemen; maar is het geoorloofd om die reden meer dan een vierde ton gouds ten offer te brengen; zou dit regtvaardig, zou dit billijk zijn? Mag een bestuur zulke zware offers brengen, wanneer het geen algemeen belang geldt?

Wat het verbouwen van handel en welvaart uit de gemeente betreft daar kan volstrekt geene spraak van zijn, want de handel die er gedreven wordt is geheel plaatselijk, en kan de zelven naar buiten ook niet bevorderen in welke rigting de weg ook worde aangelegd; slechts drie personen zijn er welke handel naar buiten oefenen, en die zelfs in de kom der gemeenten niet eens wonen, waarom voor hunnen handel, het al of niet door de kom der gemeente loopende weg, kan bevoor-of-benadeelen, omdat de weg nooit die rigting kan nemen, voor welke zijde hunnen handel het meest gedreven wordt.

Ik twijfel niet of ieder onpartijdig lezer zal uit het bovenstaande wel begrepen hebben, dat het eene onbillijke, ja onregtvaardige zaak zoude zijn, den weg over de Donk aan te leggen? èn de provinciale Staten èn de betrokkene gemeentebesturen, nooit hunne toestemming tot zoodanige enorme bijdrage voor eenen onnutten omweg mogen geven.

Mogt de schrijver aan het vorige stuk nog lust gevoelen hierop terug te komen, ik zal hem een weder antwoord niet schuldig blijven: mogelijk wanneer hij ridderlijk met zijn naam voor den dag komt. Hem als dan beloovende den mijnen ook niet te onthouden, doch zullende het verder beneden mij anonim geschrijf te antwoorden.

Junij 30 . . . 1853.

Een vriend van vooruitgang, regt en billijkheid.

ADVERTENTIEN.

MARKTBERIGTEN.

'S BOSCH, 1 en 2 *Julij.* Rogge, ƒ6,65, ƒ7,25 Boekweit ƒ6,00, ƒ6,50; Haver, N. P. ƒ0,07 ƒ0,07¾.

EINDHOVEN, 7 *Junij.* Rogge N. M. ƒ6.44; id. Boekweit ƒ6,00; id. Haver ƒ3,40; Rogge N. P. ƒ0,08¼; Boter ƒ0,00.

ROTTERDAM, 4 Julij. Tarwe. De aanvoer van nieuwe witte Zeeuwsche, Vlaamsche, Overmaassche en Flakkesche, welke zeer matig was, ging dooreen tot 50 cents hooger langzaam af, de puikste en droogste aan bakkerij van ƒ 10,25 tot ƒ 11,25 en middelbare van ƒ 9,25 tot ƒ 10. Geringe ter verzending van ƒ 8 tot ƒ 9 per mud; van Poolsche werd 157/2 p. Witbonte tot ƒ 350 en 155/2 p. jarige dito mede tot ƒ 350 verkocht; roode soorten tot de laatst besteedde prijzen der vorige week, niet minder begeerte en niet dan bij uitslijting aan benoodigden geplaatst: 160, 161, 162/2 p. nieuwe Hooglandsche Kleefsche ƒ345. 348, 350, 353; 161/2 p. nieuwe Bovenlandsche Ris ƒ335. 338; 166/2 p. nieuwe Meursche; 163/2 p. Petersburger Cubanka ƒ 320; 154/2 p. nieuwe Kleefsche entr. ƒ 300.

Rogge. Zeeuwsche en Vlaamsche met tamelijke aanvoer en tot 10 cents hooger aan benoodigden slepende afgegaan de puikste en droogste van ƒ7,30 tot 7,60; mindere dito en Overmaasche van ƒ6.60 tot ƒ7,10 per mud; de overige soorten tot genooteerde prijzen aan consumtie met redelijke handel 145, ƒ147/2 p. Caukacus ƒ212 [illegible] 5; 148/2 p. Burgas ƒ217; 148/2 p. Pruissische [illegible] 146, 148/2 p. Odessa ƒ211, ƒ215; 145/2 p. Pomm. ƒ212; 144 149/2 p. jdrige Fransche ƒ210, ƒ220 [illegible] /2 p. nieuwe dito ƒ215; 143/2 p. Archangel [illegible] 207, ƒ208; 144/2 p. dito ƒ208, ƒ210; 142/2 p. dito ƒ200; 143/2 p. dito Delfshaven ƒ202; 139/2 [illegible] ƒ193 [illegible] Archangel ent. afl. [illegible]

SCHIEDAM, 4 Julij. Moutwijn, ƒ 18,00; Jenever ƒ21,50; Amst. Proef ƒ 22,25 per Ned. vat zonder fust, zonder de belasting.

PARIJS, 2 *Julij.*		SPECIE-KOERS.		
3 pCt.	77—	10 Gld. St.	ƒ 9,80	9,90.
5 „	—	O. Ger. Duc.	[illegible]	5.70.
Fr. Bank	2655.—	Fr. Kr.	2.70	2.75.
Rom. „	—	5 Frs.	2,35	2,37.
		Brs. Thal.	1,75	1,77.

MAAS TE *GRAVE.* 2 *Julij.* 7 el 09 duim boven AP; *gevallen* 31 duim. 3 *Julij.* 6 el 92 duim boven AP; *gevallen* 17 duim.

DIEZE TE *'s BOSCH.* 3 *Julij.* 0 el 08 duim boven 0; *gevallen* 6 duim. 4 *Julij.* 0 el 01 duim onder 0; *gevallen* 9 duim.

De 0 te 's Bosch is 4 el, 11 duim boven AP.

Gedrukt en Uitgegeven bij de Wed. D. A. A. DE ROOY te *'s Hertogenbosch.*